

Warszawa, 7 listopada 2016 r.

Prof. zw. dr hab. Artur Kuś  
Kierownik Katedry Nauki o Administracji  
Wydział Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego

Wpłynęło dnia 7.11.2016 r.  
znak: 0.5144

**Recenzja osiągnięć i aktywności naukowej dr Igora Zachariasza  
sporządzona w ramach postępowania  
o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego**

**I. Uwagi ogólne**

1. Niniejsza recenzja została sporządzona w wykonaniu uchwały Rady Wydziału Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego z dnia 14 września 2016 roku oraz uchwały Centralnej Komisji do spraw Stopni i Tytułów Naukowych z dnia 4 października 2016 roku powołujących mnie w charakterze recenzenta w skład Komisji habilitacyjnej w sprawie przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego dra Igora Zachariasza.
2. Podstawą prawną dokonanej oceny osiągnięć Habilitanta są przepisy art. 16 i art. 18a ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2016 r. poz. 882; dalej jako ustawa) oraz rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 roku w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz.U. Nr 196, poz. 1195; dalej jako rozporządzenie).

**II. Warunek posiadania stopnia doktora**

1. Zgodnie z art. 16 ust. 1 ustawy, do postępowania habilitacyjnego może zostać dopuszczona osoba, która posiada – między innymi – stopień doktora. W związku z tym, konieczne jest potwierdzenie i ustalenie tego koniecznego warunku ustawowego dla właściwego dalszego procedowania.



2. Pan Igor Zachariasz obecnie jest adiunktem w Katedrze Nauki o Administracji na Wydziale Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego. Jest magistrem dziennikarstwa (Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych Uniwersytetu Warszawskiego - tytuł uzyskany 6 października 1994 r.) oraz magistrem prawa (Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego – tytuł uzyskany 23 października 1997 r.). Stopień doktora nauk prawnych (nadany uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego z dnia 11 grudnia 2006) uzyskał na podstawie rozprawy doktorskiej *„Metropolie w terytorialnym podziale władzy w Republice Federalnej Niemiec. Podstawy teoretyczne i rozwiązania praktyczne”*. Promotorem pracy był prof. dr hab. Hubert Izdebski, a recenzentami prof. dr hab. Bogdan Dolnicki i prof. nadzw. dr hab. Mirosław Wyrzykowski.
3. Tym samym spełniony został pierwszy z ustawowych wymogów uzyskania stopnia naukowego doktora habilitowanego nauk prawnych, tj. posiadanie przez Habilitanta stopnia naukowego doktora. Pozostałe warunki związane z możliwością uzyskania stopnia doktora habilitowanego zostały omówione w dalszej części recenzji.

### **III. Ocena rozprawy habilitacyjnej**

1. Jako główne osiągnięcie naukowe (tj. dzieło opublikowane w całości), w rozumieniu art. 16 ust. 2 ustawy, po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych, Habilitant wskazał monografię *„Prawo w ujęciu strukturalnym. Studium o dychotomicznym podziale prawa na prawo publiczne i prawo prywatne”*, Wolters Kluwer, Warszawa 2016, ss. 256. Uprzedzając zamieszczone poniżej uwagi szczegółowe, już na wstępie należy uznać, że monografia ta (ze względu na zakres podjętej problematyki i sposób opracowania) może być potraktowana jako istotne osiągnięcie naukowe uzasadniające wszczęcie postępowania habilitacyjnego.
2. Jak wskazuje Autor, celem monografii była analiza „(...) podstawowych założeń teoretycznych pozwalających na dokonanie dychotomicznego podziału prawa na prawo publiczne i prawo prywatne, które w konsekwencji umożliwiają stworzenie opisowej teorii prawa”. Habilitant postawił w opracowaniu tezę badawczą, zgodnie z którą „(...) rozgraniczenie prawa publicznego i prawa prywatnego jest kwestią poznania, a granicę wyodrębnienia tych dwóch części prawa można przeprowadzić



w sposób jasny i pewny, wbrew spotykanym w naukach prawnych sceptycznym poglądom w tym względzie. (...) Poznanie prawa jako zjawiska społecznego ma w dużej mierze charakter konwencjonalny i zależy od wyboru aparatury pojęciowej (...). Przy wyborze odpowiedniej do przedmiotu poznania aparatury pojęciowej uzasadnienie dychotomicznego podziału prawa jest możliwe". Cele i tezy badawcze wskazane zostały w sposób prawidłowy, czytelny i zrozumiały. Są, z natury swojej, dość ogólne, ale nie budzą zasadniczych zastrzeżeń merytorycznych. Świadczą o dojrzałości naukowej Autora recenzowanej monografii i dostrzeżeniu ważnych problemów teoretycznych i praktycznych wskazanych w analizowanej pozycji naukowej.

3. W zaproponowanym w monografii podejściu badawczym podstawą wyodrębnienia prawa publicznego od prawa prywatnego było pojęcie stosunku prawnego. Autor w rozważaniach skupił się przede wszystkim na opisanu prawa publicznego. Przyjął zatem konwencję, zgodnie z którą prawem prywatnym zajmował się o tyle, o ile było to konieczne do ukazania istoty prawa publicznego lub o ile było to potrzebne w celu ilustracji zawartych twierdzeń dotyczących prawa w ogóle. Habilitant starał się ukazać jedynie podstawowe konsekwencje praktyczne tak zarysowanej koncepcji ujęcia prawa, głównie na gruncie prawa administracyjnego i w dość wąskim zakresie prawa cywilnego, wskazując jedynie nieliczne konsekwencje proponowanego podejścia w prawie międzynarodowym, karnym czy rodzinnym. Taki zabieg można uznać – co do zasady – za słuszny i możliwy do zastosowania w kontekście przyjętej przez Autora konwencji pracy. Można mieć także jednak – o czym w dalszej części recenzji – pewne uwagi merytoryczne i metodologiczne związane z takim ujęciem i zawężeniem tematyki badawczej. Konwencja przyjęta przez Autora skłania bowiem do polemiki.
4. Dokonując pewnego uproszczenia i syntezy, można przyjąć, że Habilitant w recenzowanej pracy wykazuje, twierdzi i udowadnia między innymi to że:
  - a) pojęcie stosunku prawnego „(...) stanowi centralne pojęcie poznawcze prawa, a tym samym pojęcie wyznaczające jego strukturę, w której wszelkie inne teoretyczne pojęcia opisujące prawo wskazują jedynie określone elementy stosunku prawnego, a tym samym służą opisowi innych aspektów tego samego przedmiotu poznania”;
  - b) pojęcie normy prawnej „nie może być traktowane (...) jako centralne pojęcie teorii prawa, jako podstawa aksjomatyczna systemu twierdzeń o prawie, przy jego

pomocy konstruowanych i tłumaczących, czym jest prawo”; „(...) ma, w zakresie problematyki podziału prawa na publiczne i prywatne, a zarazem i w teorii prawa, poznawczo wtórny charakter do pojęcia stosunku prawnego, z tej racji, że opisuje tylko pewien fragment zachowania się podmiotów składający się na stosunek prawny”;

- c) stosunek prawny to „(...) zespół uprawnień i obowiązków przysługujący podmiotom, które przy ich pomocy oddziałują na siebie, aby w efekcie wydać (np. ustawę) czy też zawrzeć (np. umowę) akt prawny, który będzie miał moc obowiązującą (wiążącą podmioty prawa w realnej sferze działania)”;
- d) całe prawo można postrzegać jako „(...) trzy kategorie stosunków prawnych: stanowienia prawa, stosowania prawa i kontroli prawa. Stosownie do tak wyróżnionych stosunków prawnych akty prawne da się podzielić na akty stanowienia oraz stosowania i kontroli prawa”;
- e) za pomocą pojęcia stosunku prawnego jak i normy prawnej „(...) można stworzyć zręby opisowej teorii prawa, (...) a przede wszystkim podzielić prawo na publiczne i prywatne”;
- f) badanie prawa powinno zmierzać do „(...) uchwycenia podstawowej dla prawa struktury jego poznania. Struktura ta musi umożliwiać na tyle spójny opis prawa, aby móc porządkować wiedzę o prawie w pewnych, doniosłych poznawczo, aspektach. W takiej perspektywie teoria prawa winna stanowić w efekcie rozwoju nauk prawnych wieloaspektowy system twierdzeń o prawie, ale system niekoniecznie aksjomatyczny w tym znaczeniu, że obejmujący dedukcyjnie przyjmowane twierdzenia, uporządkowane w sposób stopniowalny, wywodzące się z twierdzenia podstawowego, opartego na jednym pojęciu centralnym dla prawa – jak dążyli do tego normatywiści, wykorzystując w tym celu pojęcie normy prawnej.”;
- g) odkrywanie struktury prawa wymaga „(...) zwrócenia się ku językowi, którym się posługuje, w celu oczyszczenia go z kontekstu historycznego niespójnego z przyjmowaną koncepcją poznania prawa”;
- h) współczesne próby teoretycznego ujęcia prawa odwołujące się do sfery logicznej języka i porządkowania jego pojęć, bardzo często są analizami prowadzonymi bez związku z jakąś syntetyczną koncepcją prawa, bazującą na obserwacji stosunków społecznych. To z kolei prowadzi do „(...) całkowicie sprzecznego z powszechnie przyjętymi zasadami metodologicznymi budowania teorii prawa, a właściwie do



zbioru luźnych poglądów na temat prawa, czy opisywania kontekstów, w jakim to prawo poznajemy, będących w istocie „czystą” analizą językową”;

- i) każda teoria prawa musi zawierać „(...) jakąś uprzednią, opartą o obserwację syntezę prawa, rozumianą jako zbiór podstawowych twierdzeń o strukturze prawa, a analiza, w tym także analiza logiczno-językowa, jest przecież tylko narzędziem pomagającym owo syntetyczne spojrzenie na prawo weryfikować; w celu uporządkowania dyskusji o prawie Habilitant proponuję rozróżnić sferę prawną, z którą mamy do czynienia wtedy, gdy zachodzą stosunki prawne (procesy zmierzające do ustanowienia czy przyjęci aktu prawnego), od sfery pozaprawnej, jak nazywam ją sfery, gdzie podmioty stosują się do prawa, z którą mamy do czynienia wtedy, gdy staramy się zachowywać zgodnie z prawem, ale nie jesteśmy podmiotem żadnego stosunku prawnego. Konsekwentnie do tak wyodrębnionych sfer, pojęcia stosunku prawnego i normy prawnej mają inną funkcję opisową”;
  - j) można rozróżnić prawo publiczne od prawa prywatnego przez wskazanie „(...) stosunków stanowienia, stosowania i kontroli prawa o charakterze prywatnym (gdy akt prawny je kończący jest podejmowany przez podmioty prywatne) oraz stosunków stanowienia, stosowania i kontroli prawa o charakterze publicznym (gdy akt prawny je kończący jest podejmowany przez podmiot publiczny lub z jego udziałem)”.
5. Wskazane powyżej główne (wybrane) twierdzenia, tezy badawcze i autorskie uwagi Habilitanta, świadczą o dużej znajomości poruszanych tematów badawczych i wykazują na bardzo sprawne posługiwaniu się językiem prawniczym przez Habilitanta. Wyartykułowane w rozprawie problemy można uznać za istotne z punktu widzenia nauki prawa, szczególnie teorii i filozofii prawa oraz prawa administracyjnego i nauki administracji.
6. Oceniając tzw. monografię habilitacyjną można poczynić kilka zasadniczych uwag związanych z przyjętą metodologią, warstwą merytoryczną i formalną opracowania.

Po pierwsze – sformułowanie i wybór tytułu rozprawy należy ocenić generalnie pozytywnie. Autor poruszył bowiem w pracy problem podstawowy, wokół którego narosło wiele zróżnicowanych poglądów w bogatej literaturze przedmiotu i orzecznictwie. W źródłach literackich oba terminy (prawo publiczne i prywatne) odnotowali już w II i I wieku p.n.e. Terencjusz, Cynceron i Tytus Liwiusz chwalać Ustawę XII tablic jako źródło całego prawa, publicznego i prywatnego (por. K. Kolańczyk, *Prawo rzymskie*, Warszawa





1999, s. 27). Za czasów rzymskich Ulpian stwierdził, że prawem publicznym jest to, które dotyczy samego państwa, zaś prawem prywatnym jest to, które dotyczy interesu poszczególnych osób („*publicum ius est quod ad statum rei romanae spectat, rivatum quod ad singulorum utilitatem: sunt enim quaedam publice utilia quaedam privatim*”). Autor monografii starał się zweryfikować różne poglądy doktrynalne w tym zakresie i wypracować, własne – oryginalne i dobrze uzasadnione stanowisko. Jednak w związku tym można mieć pewne zastrzeżenie metodologiczne. Pomimo tego, że tytuł pracy odnosi się do dychotomicznego podziału prawa na prawo publiczne i prywatne, to Autor przedstawił swoje poglądy widziane prawie wyłącznie od strony prawa publicznego (i to nie całego prawa publicznego, ale głównie prawa administracyjnego). W związku z tym, pomimo wyraźnego i poniekąd słusznego zastrzeżenia Autora (s. 12), że prawem prywatnym zajmował się wyłącznie „wpadkowo”, można odczuć pewien niedosyt w zakresie rozważań i argumentacji opierającej się na teoretycznym postrzeganiu dualizmu prawa widzianym od strony prawa prywatnego. Niewątpliwie szersza perspektywa badawcza ubogaciłaby te rozważania. Można było przyjąć także koncepcję, w której już w tytule rozprawy byłoby wyraźne odniesienie do badań ze sfery prawa publicznego (administracyjnego). W związku z tym, tytuł rozprawy mógłby bardziej trafnie oddawać intencje Autora, gdyby zawierał wyraźne odniesienie się do sfery prawa publicznego jako podstawy badawczej. Nie oznacza to jednak, że nie jest akceptowalne takie podejście naukowo-badawcze, jakie zaprezentował Autor. Nie mniej jednak, tytuł pracy sugeruje szersze odniesienie niż tylko widziane z perspektywy prawa publicznego (administracyjnego). W moim odczuciu można było tak zmodyfikować tytuł, aby Czytelnik miał wyraźną wskazówkę, że omawiany problem będzie poddany analizie głównie z publicznoprawnego (administracyjnego) punktu widzenia.

Po drugie – układ pracy można ocenić pozytywnie. Autor od ogółu do szczegółu prowadzi Czytelnika przez skomplikowaną teoretyczno-prawną płaszczyznę badawczą. Tytuły rozdziałów są akceptowalne i logicznie ułożone. Zwraca uwagę ich forma opisowa i precyzyjne formułowanie myśli w tytułach poszczególnych jednostek redakcyjnych. Można byłoby się jednak zastanowić nad nieco innym brzmieniem tytułu IV rozdziału. Rozdział ten jest niewątpliwie kluczowy i najważniejszy dla całej pracy (i moim zdaniem najlepszy merytorycznie), ale jego brzmienie jest mocno zbliżone do tytułu całego opracowania. W poszczególnych rozdziałach brakuje (w moim subiektywnym odczuciu) jednak trójdzielnego podziału każdego z rozdziałów (wprowadzenie, jednostki merytoryczne, podsumowanie). Podział taki znacznie ułatwiłby zrozumienie pracy i potwierdzał jasność



wywodów Autora. Co prawda, interesujące konkluzje Autora są zawarte po prawie każdym z rozdziałów, ale nie są wyodrębnione jako poszczególne (odrębne) jednostki redakcyjne.

Po trzecie – dobór źródeł można również ocenić pozytywnie. Autor wykorzystał w pracy bogatą literaturę przedmiotu (prawie 400 pozycji, głównie polskojęzycznych, ale również anglojęzycznych i niemieckojęzycznych). Jako pewien zarzut można poczynić to, że w małym stopniu wykorzystał orzecznictwo sądów powszechnych, Sądu Najwyższego, Trybunału Konstytucyjnego i sądów administracyjnych (wykaz orzecznictwa nie został nawet uwzględniony w recenzowanej książce). Uwaga ta wydaje się o tyle istotna, gdyż w orzecznictwie sądowym coraz częściej pojawiają się wątpliwości co do np. właściwości sądu w sprawach, w których zaciera się granica pomiędzy prawem publicznym a prawem prywatnym. Kompetencje sądów powszechnych i administracyjnych wyznaczają również w pewien sposób granice prawa publicznego i prywatnego (cywilnego). Właściwość sądów została określona w Konstytucji, która w art. 177 w sposób jednoznaczny wskazała właściwość sądów powszechnych we wszystkich sprawach niezastrzeżonych ustawowo dla innych sądów, natomiast art. 184 określił kognicję Naczelnego Sądu Administracyjnego oraz innych sądów administracyjnych. W takich sytuacjach istotnym zagadnieniem jest wskazanie sądu kompetentnego do rozstrzygnięcia sprawy, a tym samym rozstrzygnięcie niepewności co do właściwej drogi ochrony sądowej praw jednostki. Sądy administracyjne mają już pokaźny dorobek orzeczniczy w kwestii kognicji sądów w sprawach, w których granica pomiędzy prawem publicznym a prawem prywatnym jest płynna. W każdej takiej sprawie sądy uwzględniając regulacje zawarte w art. 177 i art. 184 Konstytucji RP wskazują, że z ustawy zasadniczej nie można wyprowadzać prawa podmiotowego do rozpoznania sprawy określonego rodzaju przez sąd administracyjny (por. R. Mikosz, M. Zirk-Sadowski, *Granice prawa do sądu administracyjnego w Rzeczypospolitej Polskiej*, ZNSA 2007/3). W orzecznictwie przyjmowane jest szerokie rozumienie sprawy cywilnej, za którą uważa się także sytuacje, gdy zdarzeniem wywołującym skutki cywilnoprawne nie jest czynność prawna, czyn niedozwolony czy bezpodstawne wzbogacenie, lecz akt administracyjny czy inne orzeczenie wywołujące skutki w zakresie prawa cywilnego (np.: wyrok SN z 5 listopada 2009 roku, sygn. akt I CSK 16/09). Niewątpliwie uwzględnienie bogatego dorobku orzeczniczego w tym zakresie mogłoby ubogacić rozważania przyjęte w recenzowanym studium o dychotomicznym podziale prawa na prawo publiczne i prawo prywatne. Orzecznictwo, co prawda, jest wykorzystywane w pracy, ale jedynie w bardzo wąskim





i zdecydowanie marginalnym zakresie (np. wyroki TK – przypis 518, wyroki NSA i WSA – przypisy: 486, 489, 490, 462, 444).

Po czwarte – zastanawiający jest fakt, iż Autor monografii nie poczynił praktycznie żadnych uwag w kontekście dychotomicznego podziału prawa widzianego w perspektywie prawa Unii Europejskiej, będącego przecież istotnym elementem polskiego porządku prawnego. Przypomnieć należy to, że ustrojodawca konstytucyjny świadomie bowiem przyjął, że system prawa obowiązującego na terytorium Rzeczypospolitej ma charakter wieloskładnikowy. Autor, jednocześnie nie wyłączył w sposób wyraźny z przeprowadzonego badania tego obszaru prawa (tak jak to uczynił w gruncie rzeczy w stosunku do prawa cywilnego). Zastrzeżenie to jest tym bardziej istotne, że na rynku wydawniczym są bardzo ciekawe i wartościowe opracowania z tego zakresu, niestety nieuwzględnione nawet w bibliografii recenzowanej książki (np. J. Helios, *Prawo prywatne Unii Europejskiej ze stanowiska teorii prawa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego 2014 i inne artykuły Autorki np.: *Publicyzacja prawa prywatnego – prywatyzacja prawa publicznego w kontekście rozważań nad prawem europejskim*, Przegląd Prawa i Administracji nr 92/ 2013 No 3502 XCII Wrocław 2013, s. 11-36). Współcześnie bowiem teoria prawa, jako pewien dyskurs naukowy, próbuje eksplorować dziedzinę prawa unijnego przykładając do niego swoje siatki pojęciowe z punktu widzenia których dychotomia (prawo publiczne a prawo prywatne) jest istotna. Nie ulega przecież wątpliwości, że procesy globalizacyjne na świecie oraz wszelkie dotychczasowe procesy związane z integracją europejską, powodują konieczność nowego pojmowania i postrzegania prawa publicznego oraz prawa prywatnego. Można bowiem zastanawiać się, czy dotychczasowe (tradycyjne) kryteria dychotomicznego podziału prawa są odpowiednie również na gruncie prawa Unii Europejskiej, będącego przecież – co do zasady – częścią prawa publicznego (oczywiście nieco inaczej pojmowanego i z innym centrum prawodawczym w porównaniu do prawa krajowego). Zagadnienie to wiąże się ściśle z następującymi zjawiskami uwypuklonymi w literaturze przedmiotu: „publicyzacją” prawa prywatnego, „prywatyzacją” prawa publicznego oraz multicentryzmem. Współcześnie zacierają się różnice między sferą prawa publicznego i sferą prawa prywatnego Unii Europejskiej. Można chyba przyjąć, że sfera publiczna prawa Unii Europejskiej była pierwsza (bazowa), zaś sfera prywatna jest aktualnie w fazie rozwoju i będzie – jak się wydaje – podporządkowana tej pierwszej. Jestem przekonany, że tego typu wątki, gdyby zostały poruszone w monografii, znacznie bardziej ubogaciłyby rozważania Autora. Mogłyby też



wzmocnić Jego argumentację w zakresie dychotomicznego podziału prawa oraz potwierdzić poniekąd słuszne tezy badawcze.

Po piąte – bardzo ważne jest to, że w monografii Autor ma wyraziste i własne stanowisko na poruszane problemy. Oczywiście – można się z Nim zgadzać bądź nie zgadzać, ale autorskie stanowisko jest w wielu fragmentach rozprawy wyraźnie zaznaczone. W wielu miejscach recenzowanej rozprawy w sposób jasny, często dyskusyjny, wyraża swoje poglądy. To z kolei świadczy o bardzo dużej wiedzy, odwadze naukowej, znajomości literatury oraz erudycji Autora. Czasami więc zgadza się z poglądami wyrażonymi już wcześniej w doktrynie (np. przypis 54, 125, s. 45-46, s. 90, s. 176). Często także proponuje własne, przemyślane struktury myślowe (np. w zakresie demarkacji pomiędzy teorią prawa i filozofią prawa – zob. s. 39). W sposób rzeczowy i umiejętny dokonuje także krytyki zastanych w literaturze przedmiotu poglądów (np. w kwestii normatywizmu prawniczego – s. 140) lub założeń badawczych (np. w kwestii określenia i definiowania stosunku prawnego – s. 145). Stawia także ciekawe i inspirujące pytania, na które odpowiada w dalszej części pracy (np. co jest aktem stanowienia, stosowania, kontroli prawa na gruncie prawa publicznego i prawa prywatnego – s. 149). Słusznie stwierdza, że „niespójność logiczna poglądów na system źródeł prawa (...) powoduje konieczność uporządkowania, doktrynalnej i dogmatycznej problematyki źródeł prawa” (por. s. 201). Autor proponuje także nowe podejście badawcze do określonych konstrukcji prawnych (np. zmiana funkcji normy prawnej w teorii prawa – s. 141) lub nowe (autorskie) definicje (np. pojęcie stosunku prawnego – s. 145). To wszystko świadczy o tym, że praca nie ma charakteru wyłącznie opisowego, ale Autor postawił sobie trudne i ambitne zadanie, aby przekonać Czytelnika do swoich ciekawych i twórczych poglądów. Z postawionego zadania wywiązał się w sposób należyty i staranny.

Po szóste – w opracowaniu Autor używa bardzo poprawnego, ale i barwnego języka prawniczego. Ma dużą łatwość przedstawiania w interesujący sposób problematyki, której specyfika nie sprzyja przejrzystości wyводу. Praca jest dobrze napisana pod względem stylistycznym oraz została napisana starannie pod względem formalnym. Czasami zawracają jednak uwagę pewne mankamenty natury formalnej (np. s. 167 – używanie publicystycznego pojęcia umowy „kupna-sprzedaży” zamiast kodeksowej umowy „sprzedaży” zawartej w art. 535 i nast. KC) i stylistycznej (np. zbyt rozbudowane i za długie zdania).

Po siódme – z punktu widzenia administratywisty, najbardziej interesujące są rozważania Autora w zakresie stosowania prawa administracyjnego (s. 202 i następne). Autor



podaje ciekawe przykłady praktyczne, niestety jednak, nie rozszerzając bardzo interesujących i aktualnie problematycznych wątków (np. dotyczących prerogatyw Prezydenta w zakresie mianowania sędziów; problematyki istoty prawnej planów zagospodarowania przestrzennego; orzeczenia TK w sprawie o sygn. akt K 25/99).

Zasygnalizowane powyżej uwagi, w żadnym stopniu nie rzutują negatywnie na generalnie wysoką ocenę recenzowanej książki. Stanowią tylko pewne subiektywne wskazówki na kwestie merytoryczne i metodologiczne, których ujęcie lub rozszerzenie mogłoby spowodować jeszcze bardziej kompleksowe i twórcze podejście Autora do analizowanego problemu badawczego.

#### **IV. Ocena pozostałych osiągnięć naukowo-badawczych Habilitanta**

1. Oceny pozostałych osiągnięć naukowo badawczych i aktywności naukowej można dokonać w kilku płaszczyznach. Tzw. pozostały dorobek naukowy Habilitanta można pogrupować w trzech zasadniczych zakresach merytorycznych. Są to zagadnienia związane z: a) teorią prawa, b) planowaniem i zagospodarowaniem przestrzennym, c) prawem samorządu terytorialnego.
2. Liczbowo dorobek ten przedstawia się następująco:
  - a) Monografie samodzielne – 1 (monografia habilitacyjna),
  - b) Monografie i komentarze – 2,
  - c) Artykuły i rozdziały w książkach recenzowanych – 14,
  - d) Artykuły w czasopismach naukowych – 30 (w tym 3 we współautorstwie);
  - e) Inne publikacje (w tym opracowania zbiorowe) – 6.

W sumie można przyjąć do oceny 53 publikacje Habilitanta (w tym odrębnie, już wcześniej ocenianą monografię habilitacyjną). Podkreślić również należy to, że Autor był dodatkowo redaktorem (współredaktorem) 4 książek mających charakter opracowań naukowych. W związku zatem z takim sumarycznym podsumowaniem dorobku naukowego, można stwierdzić (nie odnosząc się w tym miejscu do ocen merytorycznych), że dorobek ten jest znaczny liczbowo i zróżnicowany jeżeli chodzi o formę i rodzaj publikacji oraz – co bardzo ważne w kontekście rozwoju naukowego Habilitanta – systematycznie tworzony.



3. Pierwszy analizowany obszar badawczy to zagadnienia związane z teorią prawa. Z obszarem tym niewątpliwie koresponduje, poddana wcześniej w niniejszej recenzji ocenie, tzw. monografia habilitacyjna, która niewątpliwie jest kluczową i najważniejszą publikacją Autora z tego zakresu tematycznego. Oprócz monografii, zwrócić należy szczególną uwagę na opracowanie Autora zatytułowane „*Zasada demokratycznego państwa prawnego a system źródeł prawa z perspektywy prawa administracyjnego*”, w którym analizowane są teoretyczne poglądy na system źródeł w kontekście prawa konstytucyjnego i administracyjnego. Autor wskazał między innymi na to, że „brak dostatecznej kontroli nad stosunkami prawnymi w sferze wewnętrznej państwa, niekorzystnie odbija się także na podmiotach zewnętrznych, rodzi brak stabilności i przewidywalności prawa powszechnie obowiązującego. System źródeł prawa określony konstytucyjnie, krytykowany w zakresie prób jego zamknięcia, wymaga także krytycznej analizy w zakresie podstaw doktrynalnych, w szczególności rozstrzygnięć dotyczących zakresu znaczeniowego fundamentalnych dla jego funkcjonowania pojęć - normy prawnej, w konsekwencji aktu normatywnego, aktu powszechnie obowiązującego”. W innym ciekawym artykule „*Czy decyzja o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu jest decyzją administracyjną?*” Habilitant twierdził, że konstrukcja prawna decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania przestrzennego, która jest w orzecznictwie sądów administracyjnych, jak i sądów powszechnych oraz TK traktowana jak decyzja administracyjna, nie wykazuje doktrynalnie określonych cech aktu stosowania prawa. W związku z tym stawiał odważną tezę, że nie należy stosować w procesie wydania tego typu decyzji, ani w procesie jej sądowej oceny, poglądów doktrynalnych wypracowanych na gruncie wydawania aktów administracyjnych (aktów stosowania prawa), w szczególności tych, które wiążą powstanie takiego aktu prawnego z procesem subsumpcji normy prawnej. W artykule „*O znaczeniu doświadczenia historycznego dla jakości prawa administracyjnego*” Autor stwierdził, że istnieje w Polsce silna potrzeba budowy teorii prawa publicznego, która stanowiłaby trwały fundament rozwoju teorii szczegółowych nauk prawnych, w szczególności prawa konstytucyjnego i administracyjnego, ale także prawa międzynarodowego czy karnego, przez tworzenie wspólnej siatki pojęciowej. Konkluzja ta jest bardzo słuszna i zasadna. W artykule „*O prawie użytkowania wieczystego w kontekście wykonywania zadań*”



*publicznych przez jednostki samorządu terytorialnego*” przedstawił historię kształtowania się instytucji użytkowania wieczystego w polskim systemie prawnym, a także spory wokół prawnego charakteru tej instytucji oraz kierunki porządkowania przepisów określających zasady. Wskazał, że rozwiązanie problemu użytkowania wieczystego wymaga zarzucenia optyki cywilistycznej i spojrzenia na to prawo w kontekście realizowanych zadań przez samorząd terytorialny i jednostki administracji rządowej.

4. Innym (można powiedzieć – najbardziej publikacyjnie eksplorowanym) obszarem badawczym Habilitanta jest prawo planowania i zagospodarowania przestrzennego. Jako kluczowe w tej dziedzinie osiągnięcie należy wskazać to, że Habilitant jest współautorem obszernego komentarza do ustawy z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. Jest także współautorem monografii *„Zagospodarowanie przestrzenne. Polskie prawo na tle standardów demokratycznego państwa prawnego”*. Monografia ta została wydana także w języku angielskim. Jest publikacją krytycznie oceniającą system planowania i zagospodarowania przestrzennego w Polsce w związku ze standardami, jakie w tym zakresie normatywnym przyjmowane są w innych państwach europejskich. Oprócz ważnych pozycji książkowych wskazanych powyżej, Habilitant jest także autorem wielu artykułów naukowych poruszających problematykę planowania i zagospodarowania przestrzennego. Przykładowo można wskazać na kilka z wartościowych merytorycznie opracowań. W artykule *„Ład przestrzenny w procesie planowania przestrzennego”*, Autor udowadniał, że ład przestrzenny stanowi przykład typowej klauzuli generalnej. Twierdzenie to przeciwstawia sądowej wykładni ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, która przyjmuje, że prawo dotyczące ładu przestrzennego stanowi przepis odsyłający. W innym artykule *„Zagospodarowanie przestrzeni jako proces stosowania prawa”* Autor wykazał, że prawo planowania i zagospodarowania przestrzennego wymaga zasadniczych zmian, które powinny polegać przede wszystkim na usunięciu z systemu planistycznego instytucji decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz wprowadzeniu restrykcyjnych przepisów prawnych, uzależniających podejmowanie przedsięwzięć przestrzennych, jedynie w sytuacji zapewnienia przez stronę publiczną i prywatną środków finansowych pozwalających na realizację zamierzonych procesów urbanizacyjnych w określonym czasie. Z tezami tego artykułu korespondowały także uwagi zawarte



we wcześniejszym opracowaniu „*Planowanie przestrzenne a zarządzanie strategiczne w wielkim mieście - aspekty prawne*”. W innym artykule zatytułowanym „*Planowanie przestrzenne versus zagospodarowanie przestrzeni. Podstawowe problemy w orzecznictwie sądów administracyjnych*” Autor twierdził, że tezy sądów administracyjnych w zakresie ochrony prawa własności, a w konsekwencji wzorców sądowej kontroli aktów planistycznych, zwłaszcza decyzji o warunkach zabudowy i zagospodarowania terenu oraz legitymacji procesowej na gruncie prawa planowania i zagospodarowania przestrzennego powinny ulec zasadniczemu przewartościowaniu w oparciu o literalną wykładnię przepisów Konstytucji i ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym. W kolejnym opracowaniu „*Prawne uwarunkowania efektywności planów zagospodarowania przestrzennego w Polsce*”, Autor dokonał syntetycznej i słusznej diagnozy stanu prawa planowania i zagospodarowania przestrzennego, wskazując te przepisy prawne i powstałe na ich gruncie orzecznictwo sądów administracyjnych i powszechnych oraz TK, które stanowią główną barierę w podniesieniu efektywności prac planistycznych w administracji publicznej, a w konsekwencji stanowią przeszkodę w efektywnym zagospodarowaniu przestrzeni w Polsce. Kierunki zmian w prawie planowania i zagospodarowania przestrzennego zostały opisane przez Habilitanta w kolejnych artykułach. W opracowaniu „*Założenia małej i pilnej nowelizacji ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*” wskazał na niezbędne zmiany w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, które mogłyby pozwolić na prowadzenie procesów planowania przestrzennego w oparciu o podstawowe zasady prawne, w tym proporcjonalności, a także na zmianę systemu odszkodowawczego ustanowionego w ustawie o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym jako *lex specialis* w stosunku do przepisów Kodeksu cywilnego. W artykule „*Nowelizacja prawa planowania i zagospodarowania przestrzennego*” przedstawił ogólne założenia kompleksowej reformy prawa planowania i zagospodarowania przestrzennego, pozwalające osiągnąć spójność działania administracji rządowej i samorządowej w przestrzeni. Podkreślić również należy to, że Autor w latach 2009-2010 opublikował cykl bardzo ciekawych artykułów w czasopiśmie „*Prawo Europejskie w Praktyce*” poświęcony systemom prawa planowania i zagospodarowania przestrzennego w państwach Europy Zachodniej. Jest to aż 10 artykułów w którym porównane zostały podstawowe instytucje



polskiego prawa planowania i zagospodarowania przestrzennego z analogicznymi instytucjami w innych państwach europejskich. Wnioski z cyklu artykułów zawarte zostały w publikacji podsumowującej cykl *„Prawo planowania i zagospodarowania przestrzennego w państwach Europy Zachodniej”*. Artykuł *„Planowanie przestrzenne a udział podmiotów prywatnych w budowie infrastruktury publicznej. Rozwiązania polskie a wybranych krajów UE i USA”* (napisany we współautorstwie) dotyczył między innymi tego, że w systemach planistycznych współczesnych państw wprowadza się przepisy prawne pozwalające uzupełniać działania inwestycyjne jednostek sektora publicznego w zakresie realizacji infrastruktury miejskiej służącej rozwojowi osadnictwa wkładem podmiotów prywatnych, zainteresowanych inwestycjami budowlanymi, zwłaszcza mieszkaniowymi. Autor prowadził także badania nad kosztami urbanizacji w Polsce, których efektem (we współautorstwie) był *„Raport o finansowych skutkach polskiego systemu zagospodarowania przestrzeni”*. Raport zawierał dane liczbowe dotyczące koniecznych do poniesienia przez gminy kosztów związanych z wykupem terenów pod inwestycje publiczne, w związku z uchwalonymi planami miejscowymi. Ważnym wątkiem w badaniach naukowych Autora były opracowania związane ze studiami nad historią prawa planowania i zagospodarowania przestrzennego w Polsce w latach 1928-89 i latach osiemdziesiątych XX wieku. Ich efektem był artykuł *„Planowanie zabudowy miast w latach 1928-1939. Aspekty prawne”* i opracowanie *„Pomiędzy zabudową planową a wolnością budowlaną - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego w orzecznictwie sądowym”*. Pośród innych artykułów można wskazać na te opracowania, które adresowane były do urbanistów i architektów (np. *„Nowe wymogi ustawowe dla studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin”*, *„Partycypacja w procesie planowania przestrzennego jako prawo podmiotowe”*, *„Środki prawne służące ochronie racjonalnej gospodarki przestrzennej. Zagadnienia teoretyczne i ich konsekwencje praktyczne”*).

5. Trzeci obszar badań Habilitanta stanowi, szeroko pojmowane, prawo samorządu terytorialnego. W publikacjach zwracał uwagę na kwestie organizacji administracji publicznej na obszarach metropolitalnych (*„Koncepcja utworzenia powiatów metropolitalnych”*, *„Warianty organizacji administracji publicznej w polskich metropoliach dyskutowane publicznie w latach 2005-2015”*). Artykuły te są



krytyczną analizą propozycji reformy administracji publicznej na polskich obszarach metropolitalnych. Jest również Autorem opracowania opisującego niemieckie prawo ustrojowe na obszarach wielkich miast „*Przemiany samorządu terytorialnego wielkich miast Niemiec w XX w.*”, w którym scharakteryzował historię kształtowania się rozwiązań ustrojowych na obszarach wielkich miast Niemiec od początku XX wieku do czasów współczesnych. Ciekawym i o nieco innym charakterze (prawnoporównawczy) jest artykuł (napisany we współautorstwie) zatytułowany „*System finansowania zadań samorządu terytorialnego. Rozważania na marginesie raportu IBnGR „Wyrównywanie dochodów jednostek samorządu terytorialnego”*”. Autorzy stawiają w nim interesującą tezę, zgodnie z którą celem nowego systemu finansów komunalnych, w tym części tego systemu dotyczącej wyrównywania komunalnego, powinno być, z jednej strony, przekazanie społecznościom lokalnym części środków publicznych przez nie wypracowanych w celu samodzielnego wykonywania zadań publicznych, z drugiej zaś strony zagwarantowanie wszystkim obywatelom kraju możliwości korzystania z pewnego minimum usług publicznych i obsługi administracyjnej, niezależnie od miejsca zamieszkania. Autor zajmował się także problematyką związaną z ustrojem Warszawy („*Koncepcja województwa stołecznego a perspektywa metropolitan governance*”). Podkreślić również trzeba to, że Habilitant jest współautorem tzw. raportów Hausnera, dotyczących funkcjonowania samorządu terytorialnego w Polsce po 1990 r., („*Narastające dysfunkcje, zasadnicze dylematy, konieczne działania. Raport o stanie samorządności terytorialnej w Polsce*” oraz „*Narastające dysfunkcje, zasadnicze dylematy, konieczne działania. Raport o stanie samorządności terytorialnej w Polsce. Tom II*”). Pierwszy raport poświęcony był diagnozie funkcjonowania samorządu terytorialnego i wskazaniu dysfunkcji w jego funkcjonowaniu, natomiast drugi raport, obok wniosków z debaty publicznej nad tezami pierwszego raportu, zawierał także rekomendacje potrzebnych działań reformatorskich. Warty odnotowania jest także artykuł „*Geneza Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego*”, którego przedmiotem jest historia kształtowania się instytucji ustrojowej jaką jest Komisja Wspólna Rządu i Samorządu Terytorialnego. Artykuł odwołuje się do osobistych doświadczeń Autora w budowanie tej instytucji (był bowiem członkiem w zespole badawczym Instytutu Miasta sp. z o.o., oraz w pracownikiem w Biurze Unii Metropolii Polskich).





6. Oceniając pozostałe (poza tzw. rozprawą habilitacyjną) osiągnięcia naukowo-badawcze Habilitanta, można poczynić kilka zasadniczych uwag. W ogromnej większości są to opracowania oryginalne, nowatorskie o istotnej wartości naukowej i praktycznej. Habilitant wybiera dla swych prac tematy trudne, często kontrowersyjne. Recenzowany dorobek jest znaczny pod względem ilościowym oraz zróżnicowany merytorycznie. Powstał w przeciągu kilku lat i był tworzony w sposób systematyczny. Opracowania mają bardzo dobrą warstwę faktograficzną, źródłową i są starannie przygotowane pod względem formalnym. Napisane zostały starannym i zrozumiałym językiem prawniczym. Autor wykorzystał w nich nie tylko bazę źródłową polską ale i obcojęzyczną. Ważne jest to, że są to opracowania na wysokim poziomie merytorycznym, w których Autor zajmuje wyraźne i często jednoznaczne stanowisko. Stanowisko to czasami skłania do polemiki a na pewno do zastanowienia nad proponowanymi rozwiązaniami. Dokonuje w nich także umiejętnie krytyki zastanych poglądów i stanu prawnego, proponując własne uwagi *de lege ferenda*. Jedynym zastrzeżeniem odnośnie do tzw. pozostałego dorobku naukowego jest to, że Habilitant (poza monografią habilitacyjną) nie przedstawił żadnej innej samodzielnej monografii. Widząc jednak ogromny potencjał naukowy Autora i zakres prowadzonych badań – byłoby to wskazane (np. w zakresie problematyki związanej z zagospodarowaniem przestrzennym).

**V. Ocena dorobku dydaktycznego i organizacyjnego, działalności eksperckiej, popularyzatorskiej oraz pozostałych osiągnięć**

1. Zgodnie z §5 rozporządzenia cytowanego we wstępie recenzji, kryteria oceny w zakresie dorobku dydaktycznego i popularyzatorskiego oraz współpracy międzynarodowej Habilitanta we wszystkich obszarach wiedzy obejmują:  
a) uczestnictwo w programach europejskich i innych programach międzynarodowych lub krajowych; b) udział w międzynarodowych lub krajowych konferencjach naukowych lub udział w komitetach organizacyjnych tych konferencji; c) otrzymane nagrody i wyróżnienia; d) udział w konsorcjach i sieciach badawczych; e) kierowanie projektami realizowanymi we współpracy z naukowcami z innych ośrodków polskich i zagranicznych, a w przypadku badań stosowanych we współpracy z przedsiębiorcami; f) udział w komitetach redakcyjnych i radach naukowych



czasopism; g) członkostwo w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych; h) osiągnięcia dydaktyczne i w zakresie popularyzacji nauki lub sztuki; i) opiekę naukową nad studentami i lekarzami w toku specjalizacji; j) opiekę naukową nad doktorantami w charakterze opiekuna naukowego lub promotora pomocniczego, z podaniem tytułów rozpraw doktorskich; k) staże w zagranicznych lub krajowych ośrodkach naukowych lub akademickich; l) wykonanie ekspertyz lub innych opracowań na zamówienie organów władzy publicznej, samorządu terytorialnego, podmiotów realizujących zadania publiczne lub przedsiębiorców; ł) udział w zespołach eksperckich i konkursowych; m) recenzowanie projektów międzynarodowych lub krajowych oraz publikacji w czasopismach międzynarodowych i krajowych. W związku z tym, należy odnieść się również do tych elementów, które zostały spełnione przez Habilitanta.

2. Dorobek dydaktyczny Habilitanta jest znaczny i zasługuje na jednoznacznie pozytywną ocenę. W Uczelni Łazarskiego od 2011 r. prowadził następujące zajęcia:

- a) na kierunku prawo: Prawo administracyjne materialne (ćwiczenia), Prawo samorządu terytorialnego (ćwiczenia);
- b) na kierunku administracja: Administracja publiczna państw Unii Europejskiej (konwersatorium), Administracja i samorząd terytorialny w Polsce (wykład), Planowanie i zagospodarowanie przestrzenne (konwersatorium), System samorządu terytorialnego w Polsce (konwersatorium), Prawo pomocy publicznej (konwersatorium), Samorząd terytorialny w Europie (konwersatorium);
- c) seminarium dyplomowe: Samorząd terytorialny - ustrój i działalność;
- d) na Wydziale Ekonomii i Zarządzania na kierunku zarządzanie (studia w e-learningu): Elementy prawa administracyjnego dla ekonomistów (konwersatorium), Podstawy prawa oraz ochrona własności intelektualnych (wykład);

Podkreślić również można to, że Habilitant w roku akademickim 2014/2015 wykonywał indywidualną opiekę naukową w stosunku do 11 studentów kierunku administracja na Wydziale Prawa i Administracji. Dodatkowo, na studiach doktoranckich na Wydziale Prawa Kanonicznego UKSW prowadził wykład pt. „*Własność w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*” (15 kwietnia 2015 r.).



3. W zakresie organizowania (współorganizowania) konferencji naukowych, Habilitant również wykazał się znaczną aktywnością. Wskazał na szereg ważnych konferencji naukowych, gdzie był organizatorem lub współorganizatorem. Na szczególną uwagę zasługują następujące konferencje:

- a) „*Nowe zarządzanie publiczne i public governance w Polsce i w Europie*” w dniu 1 października 2010 r. organizowana wspólnie z Wydziałem Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego oraz Małopolską Szkołą Administracji Publicznej Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie;
- 2) „*Finanse komunalne a konstytucja*” w dniach 22-23 września 2011 r. organizowana wspólnie z Trybunałem Konstytucyjnym;
- 3) „*Kierunki reformy prawa planowania i zagospodarowania przestrzennego*”; w dniu 16 lutego 2012 r., w Uczelni Łazarskiego;
- 4) „*Inteligentna polityka przestrzenna jako narzędzie rozwoju regionalnego*” w dniu 9 stycznia 2014 r., organizowana wspólnie z Politechniką Warszawską.

Oprócz sfery organizacyjnej Habilitant uczestniczył także w licznych krajowych i międzynarodowych konferencjach naukowych (zarówno w sposób czynny jak i bierny). Większość z wygłoszonych referatów dotyczyła problematyki związanej ze wskazanymi wcześniej w recenzji obszarami badawczymi i dotyczyła: planowania przestrzennego, problematyki metropolii, gospodarki komunalnej i prawa samorządu terytorialnego.

4. W ramach innej, ale równie ważnej, działalności zawodowej (aktywności) można wskazać na następujące obszary aktywności Habilitanta:

- a) Kierował projektem „*Integracja planowania finansowego, inwestycyjnego i przestrzennego w samorządzie wielkomiejskim*” (projekt badawczy realizowany w Instytucie Badań i Ekspertyz Samorządowych Uczelni Łazarskiego wsparty grantem Banku PEKAO S.A. prowadzony w latach 2011-2012 i zakończony publikacją książkową, realizowany przy udziale pracowników naukowych UW, UŚ i USz, przedstawicieli kilku samorządów oraz MF);
- b) od października 2012 r. pełni funkcję zastępcy redaktora naczelnego miesięcznika „*Samorząd Terytorialny*”;



- c) od 1 kwietnia 2010 r. jest dyrektorem Instytutu Badań i Ekspertyz Samorządowych Uczelni Łazarskiego (gdzie prowadzi badania własne na temat „*Ustrój miast stołecznych*”);
  - d) od 2015 r. jest członkiem Rady Towarzystwa Urbanistów Polskich;
  - e) od 1 stycznia 1998 r. jest pracownikiem Unii Metropolii Polskich (zastępca dyrektora Biura Unii Metropolii Polskich);
  - f) w roku 2011 został członkiem Rady Programowej Kliniki Prawa Własności w Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka;
  - g) od 31 sierpnia 2013 r. do 31 lipca 2014 r. byłem ekspertem Ministerstwa Infrastruktury i Rozwoju w zakresie prac nad zmianą przepisów dotyczących planowania i zagospodarowania przestrzennego;
  - h) był członkiem Rady Opiniodawczo-Doradczej przy Ministrze Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej (w 2012 r.);
  - i) był recenzentem wydawniczym kilku pozycji książkowych (w tym jednej w języku angielskim) oraz jest stałym recenzentem w kwartalniku „*Zarządzanie Publiczne*”.
5. Ważny element w działalności zawodowej i pośrednio naukowej Habilitanta stanowią wykonane ekspertyzy oraz opinie prawne. Opinie i ekspertyzy wykonywane były dla: Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, prywatnych przedsiębiorców, Biura Analiz Sejmu, Polskiego Stowarzyszenia Energetyki Wiatrowej, Urzędu Marszałkowskiego Województwa Małopolskiego, Unii Metropolii Polskich, Europejskiego Banku Inwestycyjnego, Urzędu Miasta Jaworzno. Opinie i ekspertyzy zostały wykonane w sposób właściwy dla tego typu opracowań. Nie są to, co prawda, opracowania mogące być oceniane jako *sensu stricto* „dodatkowy dorobek naukowy”, ale świadczą o dużej wiedzy merytorycznej Autora i analitycznym podejściu w zakresie rozwiązywania problemów prawnych. Stanowią więc niejako pośredni dowód na to, że Habilitant w sposób właściwy dokonuje interpretacji aktów prawnych i proponuje odpowiednie rozstrzygnięcia problemów prawnych.





## VI. Konkluzja

1. Osiągnięcia naukowe dra Igora Zachariasza są istotne oraz stanowią znaczny wkład w rozwój nauki prawa, w szczególności w teorię i filozofię prawa oraz szeroko pojmowane prawo administracyjne. Monografia habilitacyjna zatytułowana „*Prawo w ujęciu strukturalnym. Studium o dychotomicznym podziale prawa na prawo publiczne i prawo prywatne*” jest w pełni oryginalnym dziełem naukowym i zasługuje na pozytywną opinię. Całość zaś pozostałego dorobku publikacyjnego (po otrzymaniu stopnia doktora) dowodzi istotnej, twórczej i systematycznej aktywności naukowej Habilitanta. W moim przekonaniu, osiągnięcia Habilitanta spełniają wszelkie niezbędne warunki określone w ustawie z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. z 2016 r. poz. 882) oraz rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 roku w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego (Dz.U. Nr 196, poz. 1195).
2. W związku z powyższym stwierdzeniem, **jednoznacznie rekomenduję Komisji habilitacyjnej przedstawienie Radzie Wydziału Prawa i Administracji Uczelni Łazarskiego pozytywnej opinii w sprawie nadania dr Igorowi Zachariaszowi stopnia doktora habilitowanego nauk prawnych w dyscyplinie prawo.**

Arkadiusz Wiś